

Leht mass **0,50 €**

UMƏ LEHT

V A N A - V Õ R O M A A R A H V A U M A N K E E L E N L E H T

Kae lk 2

Kae lk 3

Kae lk 4

RAHMANI JAN

Tulõval nädälil, 7.–13. märdikuuni, peetäs võro keele nädälit. Seo om joba 17. aastak, ku märdikuu edimädsel täüsnädälil kitetäs võro kiilt ja härgütetäs taad hariligust inämb pruukma.

«Võrokõsõ nii vai nii kõnõ-
lõsõ võro kiilt, kiä inämb, kiä
veidemb. A võro keele nätäl
sai vällä mõtõldus tuujaos,
et tulõta nemiisiile milde, et
nuu, kiä mõistva, a egäpää-
vatselt ei pruugi, võinu vä-
hambält seo üts nätäl näüdäta
rohkõmb vällä, et nä võro kiilt
mõistva,» võtt Võro instituu-
di direktor Kuuba Rainer nä-
däli päämide mõttõ kokko.

Nädali tegemiisi vidä
Võro instituut, a kõvõmba
ütenlööjõ omma läbi ao olnu
ka Vana-Võromaa kooli ja
latsiaia. Tuul nädälil tegevä
nä ummi tunnõ ja muid te-
gemiisi inämb võro keelen.
Kuuba Rainer kuts ka muid
asotuisi ja ettevõttit julgõm-
balõ nädali tegemiisin üten
lüümä. «Võinu võro keelen
inämb kõndõla, võrokeelitsit
kirjo kirota, võrokeelitsit sil-
te vällä panda. Ka võrokõisi

RAHMANI JANI PILT

Võro keele nädali projektijuht Toomõ Triin kuts kõiki võrokõisi üles tegemiisin üten lüümä.

lippu võinu seo nätal inämb
üles tõmmada ja rahvarõivit
kanda.» lugõ tä võimaluisi ette.
Timahavvatsõs võro keele
nädälis omma kõrraldaja vaht-
sit tegemiisi kah vällä märknü.
Võro instituudi saalin tetäs valla
võro keele kohvik, kon iispääväst
nelapäävini kellä 9.30–12 kõnõl-
das käsitüüsi, söögist, savvusana-
nast, kirjandüsest, muusikast,
kotussõnimmist ja mõtsast.

Isipäävä õdagu astus Kruutusõ rahvamajan üles Tagamõtsa Tarmo maailma edimädse võrokeelidse pistüjalapulliga «Kogõmus mass!». Tego om Ruitlasõ Olavi kirotõdu ütemehetükuga.

Joba kolmas aasta saava võro keele nädali ümbre toimõnda võro keele agendi. Timahavvat-sõ võro keele nädali lõugahus om «Üts süä, kats kiilt».

Nädali seen näudatäs vaht-
sit võrokeelitsit välläandit, te-
täs veebiviktoriini, võrokõsõ
välläkutsõ mängu, võro kiilt
om kuulda ka üleriigi meediän.
Täpsempä kavva saa kaia Võro
instituudi kodolehe päält.

«Kõrralda ka esi mõni võrokeeline üritus tüül, koton vai küläplatsi pääl,» kuts projektijuht Toomõ Triin kõiki üles taad nädälit pidämä.

ÜTS SÜÄ,
#KATS#
KIILT

HELÜAIT.EE

Kirändüs ja perimüs.
Latsilõ ja suurilõ. Võro
keelen. Kullõ õnnõ!

Kavan om viil hulga muud!
Kae kavva wi.ee

KÖNÖLÖ
MUKKA#
#VÕRO
KIILT!

7. märdukuu pääväl kell 19 tuuvras Kruutusõ rahvamajan püüne pääle võrokeeline pistüjalapull „Kogõmus mass!“. Tükkü mängitäs peränpoolõ ka muial - hoia asjal silm pääl!

7.–10. märdukuul kellä 9.30–12.00 om Võro Instituudin vallalõ **keelekohvik**. Tulõ kõnõlõ võro kiilt ja saat kruusi hummogukohvi ilma iist! Egä päiv omma kohvikun vahtsõ inemise ja vahtsõ teema.

11. märdikuu päeval kell 12 peetas Võro Instituudini koolilatsi kirätoie kogomigu „**Mino Võromaa 31–35^a ja võrokeelidse Tähekesse** kaejatsit. Vallalõ tetäs ka vahtsõaastakuu võro keele iistkõnõlõja Kaja-Riina Plumanni maalinäütüs.

Kutsumi kõiki võrokõisi üles kandma võro keele nädalil **ummi rahvarõivit** ja pandma vällä **võrokõisi lippõ** ja **kõnõlõma võro kiilt!**

Kõrralda esi uma võrokeeline üritus!

VÖROKÕSÕ VÄLLÄKUTSÕ 2022

Mänguga saa parõmbas tetä hindä võro keele mõistmist ja arõnda võrokõsõs olõmist.
Tii är nii hulga ülesandit, ku saat! Kas sait ria kokko?

1. Kõnõlõ (vai postita FBn) üts nali vai lugu võro keelen!

2. Tii esi sõira vai maidsa tösö tettüt!

3. Pruugi poodin vai muial ostõn võro kiilt!

4. Kae är üts
võrokeeline multik,
nt Kidzone'i vai Kid-
zone+ kanali päält
vai Youtube'ist!

5. Kõnõlõ latsiga võro kiilt!

6. Mine Helüaita ja
kullõ säält midägi!
www.helüait.ee

7. Kää sanna, vihtlõ
ja tulõda miilde
sanna(n)
tennämise sõna!

8. Oppa tüü man
selges kolm hääd
ütemist võro keelen!

9. Süü suidsulihha vai tii tuust määnegi süük!

10. Tii üts võrokeeline
silt nt ussõ, purgi
vms pääle!

11. Las robot lugõ sullõ
Umma Lehte ette
(tekst kopeeri kasti):
[http://www.eki.ee
~indrek/voru/index.php](http://www.eki.ee/~indrek/voru/index.php)

**12. Tii vallalõ uma
kapp ja proovi kõva
helüga üldä, miä sul
kapin om!**

13. Otsi Youtube'ist üts võrokeeline laul ja laula üten!

**14. Proovi, kas massin
mõist su jutu võro
kiilde panda! Kae
neurotolge.ee**

**15. Uuri vällä,
määntsen
kihlkunnan sa elät!**

16. Käu kalmuaian
ja tennä ummi
edevanõmbit tuu
hää iist, miä nä sullõ
omma jätnü.

Koolivaheaol sügüsedsel Tšehhimaal

Minevä nätal ol' latsil koolivaheaig. Otsustimi sis perrega tetä üte autoreisi Tšehhimaalõ. Saimi olla kats päivä paiga pääl, a neli päivä tulf autoga sõita. Mis mi sääļ sis näimi?

Odavamb ku meil. Sõögipoodin lätš Tšehhimaal veidemb rahha ku meil. Paar kõrda, ku mi poodin kävemi, pääsimi tsipa päält 20eurodsõ arvõga. Mi maal olõs säändse sõögikorvi olnu arvada poolõ kallimba. Ja muidogi ol' õlu otav: poodin sai odavamba ollõ nii poolõ euroga, kõrtsin massõ harilik olu 45 Tšehhi kruuni, miä om tsipa alla katõ euro.

Hulga rahvast. Käveni Praha liinan illusioonõ muusõumin, sääļ es mahu rahvas õigõlõ kõndmagi. Ka Praha keskliina kuulsa Karli sild ol' paksult rahvast täüs. Paistus, et koroonat ei pelgä inämb kiäki.

Hloa kõrda tettü vanaliina. Prahani, Hradec Královén ja Jaroměřin saimi jalota vanaliinu pite. Huulmada sügüsedsest aost elo kei: ol' inemiisi, ol' kauplõjõit.

Tugi Ukrainalõ. Mitmõl puol olli Tšehhimaal suurõlt välän Ukraina lipu. Ukraina kiil ol' kah näütises pangautomaadin ja McDonaldsi telmismassinan kiili hulgan. A uulidsa pääl ukraina kiilt joht kõrva es nakka. Vinne kiilt külh.

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molovihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja: Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimõndaja: Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja: Laivi Org, laivior@gmail.com

Latsinuka toimõndaja: Mariko Faster, latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:

Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee
Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee, tel 617 7717

Kiri Võrolt

Kiränik LUMISTE KATI and värskit mõttit, kuimuudu egäpääväello vaeldust lõudä, ja märgotas tuust, miä parasjago süäme pääl.

Pümme ao helle mõttõ

Märdikuu om aasta kõgõ püm-memb ja pallodõ jaos arva-da ka rassõmb aig. Süküs om vallalõlaskmisõ ja lagonõmisõ aig, kon luudus tõmbas uma energiä tagasi, kihä lätt puhkama. Seo om hää aig ummi mõttit kõrda säädi, kraami ja puhada. Nigu puu lask uma lehe vallalõ, om ka meil hää vallalõ laskõ ummist kõrdaminekist, hää aig tähüstä ja lupa ihol rahuligusaia.

A miä tuu valgust, ku helehüst om veidü? Mi hellemb sais tulõ suurõlt jaolt mi tiidvüest ja tuud saa esi muuta. Kirota hindäle uma mantra. Kiä sa olõt ja midä sa tunda tahat? Ku olõt valmis midägi uman elon muutma, ja tollõn kimmäs, saa su ello tulla midägi, midä sa varrampa tundnu ei olõ.

Otsi hindäle vahtsit tutvit, ligimäidsi vai sõpru, kiä su muutuisi ja kasumist tugõva. Sukka üttemuudu mõtlõva inemise avitasõ parõmbalõ hoita su tiidvüse saisu ja lahku vanomustrit.

Luudus om võimsa terves-tegijä. Tä om mullõ opanu maandamist, hengämist, tasakaalu. Luudusõ perrä eläden

olõ lõudnü inämb rahhu, ker-güst.

Üts viis raisada umma elo-energiät om kohvijuuminõ. Kohviga proovitas väsumist veidembäs tetä. Nii elämi elo-energiät lainus võttõn. Tuuperäst om ütiskund nii är kurnat, väsinü, masõndunu, läbemäldä.

Rahu om varandus, miä tuu sullõ õnnõ läbi kõgõ su elo. Tuuperäst proovi inämb muuta tuud, midä saat, et inämb rahhu saia. Sisemidse ja väläpoolõga rahul olõminõ võtt stressi ja pinguisi veidembäs. Nii saami tasakaalun olla. Massa-i sõglu-da, tõmmõlda, kõgõlõ reagiiri. Sul om õigus aigu võtta.

Kae, et su päämidse tarviusõ olnu täüdedü. Kõgõ tähtsambä omma füüsilidse tarviusõ, perän tuud armastusõ ja kohegi kuulumisõ tarviusõ. Sis om vaia viil tunnustust ja hindä mõttidõ teos tegemist. Rahu luuminõ hindä ja ummi ligimäidsi jaos tuu sullõ õnnõ ja tasakaalu, minka saat tan ilman viil inämb rahhu luvva.

Rahu tuu õnnõ mano. Rahulolõmist saa triini. Hengä sügä-väle ja rahulidsõlt. Alosta umast kihäst ja liigu kõrrast väläpoolõ. Nii tegünes tukõv rahulolõmisõ pürämiit.

Kuslapuu Kaisa: mõista hääd nalla hinnada, nalasuun om mul Võromaalt peri

Võrolt peri muusik Kuslapuu Kaisa om perämädsel aol uma muusikaga kõvastõ silmä paistnu. Keväjä sai timä ansambli Lonitseera (kuslapuu om ladina keeli *Lonicera*) valmis plaat, miä om saanu hulga kittä. Laulõ mängitäs tihtsäle raadion ja bänd om mitu kõrda telekan üles astnu. No sai Kaisa valmis uma väiku sooloalbumi.

Midä olõt perämädsel aol tennü?

Olõ tegelnü uma muusikaga. Om olnu aigu ja energiät üte kotussõ pääl paigal olla, hafota ja linti võtta. Olõ uma bändi Lonitseeraga saanu purki albumi nimega «Ta-peet» ja rehekuu kesken tulf mul vällä soololütsalbum «Heinast hobu».

Mis muusikat sa tiit?

Lonitseera muusiga näütäs tuud, midä ma mõtlõ uma pää seen. Tuu om väikut viisi nali, tahtsõ sõpruga laheda bändi tetä. Kolm aastat olõmi haotanu ja nakkas tassakõistõ vist vällä tulõma.

Vahtsõ plaadiga «Heinast hobu» olõ püüdnu lõudä, kuis käü klavõriga perimõmuusiga esitamine. Olõ tuud jupp aigu pruuvnu ja lõudse Rõugõ kandi muusikat. Rahvaluulõ arhiivist sai üte märtilaulu ja üte polkaluu, midä pruusõ hindä muudu säädi. Es saa uma plaadi pääl müüdä ka laulmisõst: tuu om kül klavõri-sooloplaad, a saman om katõ luu pääl kuulda ka laulu. Üts noist om võrokeeline, tettü Kolga Raimondi sõnnu pääle.

Su hindä juurõ omma Rõugõ kandin?

Jah, vanaimä om Viitinä kandist, a esi olõ üles kasunu Võro liinan. Vanaimä es taha muud kiilt kõnõlda ku võro kiilt. Suguvõsan kõnõldi pallo võro kiilt, tuu ol' sääne loomulik keskkund.

Ku pallo om Võromaa su muusikat mõotan?

Vast iks om. Ku inemine

saa määndsegi hää kotussõ pääl tetä tuud, midä tä taht tetä, sis om häste. Kotussõ-mälu om mul iks seen. Esiki ku ma kirola Tartun klavõriga vahtsõt muusikat, tulõ mõnikõrd sääne tunnõ, et ma olõ Võrol sääļ tarõn, kon meil klavõr ol'. Esieränis ol' sääne tunnõ seo võrokeelidse lauluga «Inglikuur», kuigi tuu laulu helü om sääne tsipa nostalgilinõ. Ei olõ midägi tetä, ka seo kiil om mu jaos nostalgilinõ, latsõpõlvõn kuuli tuud rohkõmb. A Võromaa, esieränis Rõugõ om sääne kotus, kost läbi sõitõn taha pidurit panda. Sääļ om midägi, miä kuts.

Mis omma su meelest Võromaalõ umadsõ aša?

Latsõpõlvõmälehtüse omma rohkõmb suvitsõst aost, ku olli mafapuhma man ja pidi marju korjama. Tuu ol' tähtsä ja sotsiaalnõ tegemine: kõik suguvõsa ol' ütenkuun, sannan panti raadio mängmä. Ol' meeelperi tegemine. Tarton mul mafapuhma ei olõ.

A ma arva, et mitte õnnõ Võromaal, egäl puol omma noil, kiä omma hüvvi inemiisi man üles kasunu, hää mäleh-tüse. Vast om mullõ mi Võro suguvõsast nalasuun kah tulnu. Mõista hinnada, ku kiäki tege hääd nalla.

Su kodoleht om muu hulgan võrokiilne.

Mõtli, et om hää, ku kõik aša omma kongi ülevän, et mis bändi omma ja kost saa traati tõmmada. Võrokiilse kodolehe mõtõ tulf joba tükk aigu tagasi. Mõtli, et mil-le õnnõ Võro instituudil om võrokiilne kodoleht. Ei saa ju õnnõ näide kaala kõkkõ tougada, et õnnõ üts asutus sais võro keele iist. Mõtli, et ku joba inglüse keelen kodoleht tetä, võinu tuu ka võro keelen olla. Ma esi kah hää meelega loessi, ku kellegi tõõsõ leht olnu võro keelen.

Kas kiäki om midägi su kodo-lehe kotsilõ ütelnü kah?

Jah. Mul sõbra, kiä ei kõ-

RAHMANI JANI PILT

Kuslapuu Kaisa.

nõlõ võro kiilt, omma huvist tuu läbi kaenu ja kitvä, et nii huvitav, kuis võro kiilt kirol-tõdas. Nä omma jutust arvo kah saanu. Ma esi, ku teksti ümbre panni, kai, et mõnda asja piät võro keelen iks tõistmuudu ütlemä. A tuu tunnõ, kuis üteldä, tulf väega kergetele pääle.

Midä Võromaaga kõüdetüt plaanit viil tetä?

Alostusõs pidänü sinnä minemä, ei olõ väega ammu käünü. A seo lühkü albumi pääl tuu inglukoori laul ol' võiolla edimäne võrokiilse laulu katsõtus. Mullõ miil-dü, tahtnu esi kah pruuvi teksti kirola. Olõ varrampa pruuvnu, ei olõ vällä tulnu, a vast nüüd saa rohkõmb hafota.

Kuis om muusikul täämbädsel pääväl tulla muusikailma, kas om suur konkurents?

Vist päämine om tuu, et ei tohe är vässü. Piät pallo jah ütlemä, ku kutsutas siia sinnä. Vast saa kunagi ildam-pa ei kah üteldä.

Täämbädsel pääväl om muusikat linti võtta pallo lihtsamb ku vanastõ. Saat hindä magamistarõn panda helükaardi pistü, ku sul om tehnikat, ja uma muusiga ruttu internetti üles panda. A kontsõrtõga om rassõmb, kontsõrdikotussit om jäänü küländ veitüs. Ku kiäki sinno viil ei tiia, küsütäs, ku tahat kohegi mängmä minnä, pallo kullõjit tulõ. Baari ja kohvipoodi pelgäse, et äkki tulõ neli inemist

kullõma, sis tuu ei tasu näile är. Nä iks otsva esinejit, kedä tulõ vähembält 100 inemist kullõma.

A ku jõvvat esi kõrralda, sis piät vasta kah. Päämine om mitte kõrraga alla anda.

Kuis juhtu, et Lonitseera äkki pauguga kõvas tegijäs sai?

Ma arva, et pisu piät õnnõ kah olõma. Mullõ tunnus, et põra om Eestimaal eestikiilse muusiga pöud. Ma esi olõ tuud tundnu. Meil om tsipa traditsioonilidsõmb kõla kah, mängimi ummi pille. Meil om vaia viit inemist bändi, ei olõ ette produtseeritüt fonno. Uma saund ja sääne tekstiitih värk, vast tuu kõlas vahtsõt muudu. Kuigi mullõ tunnus, et seo ei olõ midägi vahtsõt, ma olõ kõik aig niimuudu mõtlõnu, et võissi üteldä nii. Tahtsõ klavõrit mängi ja ummi laulõ laulda, ol' hää, et sai sõbra kah üten. A kolm ja puol aastat olõ taa nimel pallo tüüd kah tennü ja mõtlõnu. Ku saat joba plaadi vällä, om inemiisile midägi näüdadä.

A jah, õigõl aol õigõn kotussõn olõ saanu kontsõrtõ tetä ja kõrra televisioonin kah kävvü, nii om vahtsit kullõjit mano tulnu.

Kuis sa suurõ meediätähelepanuga toimõ saat?

Meediätähelepanuga saa toimõ. Vast pisu inämb pand mõtlõma, ku inemise kirol-tasõ bändi FB-lehe postkast, et sõnnust ei saa midägi arvo. Et ärku ma laulgu nii kipõstõ. A mul om hää miil, ku inemise tundva huvvi ja saa vahtsit kullõjit mano.

Eks ma iks vahepääl kae, ku pallo laulõ kullõldas. Ku olõt käünü mõnõn saatõn kõnõlõman, sis lätt tuu näütäjä ülespoolõ, kullõldas rohkõmb. Parhilla om häste, ülearvo suurt meediä tähelepandmist ei olõ tulnu, a tuu või tulla, kui taht. Tahassi kõik plaadi är müvvä, et saisma es jäänu.

Küsse RAHMANI JAN

Argõntiina kiri

Vahetusopilanõ
RAJU ELIASABET
and teedä, kuis
eletäs kavvõn
Argõntinamaal.

Buenas!

Lämmän palmi all krokodille ja ahvõga ütenukun ellen olli ma joba är unõhtanu, et parhilla omma Võromaal ruusatii muadsõ, tarõkorsna tossasõ ni päiv om lühemp ku üü. Tuuperäst, et Põha-Argentiinan om pääle naanu kevväi. Klü-

ma lämmämbäs min-negi peräst omma seol aastagal kraadi viil korõmba ja hariligu ilmanähtüse nigu pik-ne ja vihm hullõmba ku Euruupan.

Näütüses lää-i Ladina-Ameerikan kiäki vihmaga kotost vällä, selle et kõik ujus kanalisatsioonivii seen. Liinan või peräst pikembät satu gondliga sõuda. Koolimaja omma rõskõ, külmä ni vallalidsõ planeeringuga ja ilma kütmissüsteemildä. Uulidsa sillutisõ omma mõrrit täüs. Jõõ, kon inne ell alligaatori, egäsugud-sõ esierälidse kala ja

kasvu, omma tühäs kuionu ni maastigupalangu laiutasõ egäl puol.

Lihtsäle Võromaa naasõlõ või läm-mi lõunamaa elo mõnikõrd kehvä lõpu saia. Näütüses käve-mi kotusõpäälitide tiidjämiühiga tsunglin matkaman. Sääļ jagi ma umma banaani üte mõtsa-ahviga, püüd-semi kalla ni sõitsõmi kajakkõga kaema, kuis imäkrokodill vähämbit krokodillilatsi oppas.

Ku päält Mowgli muudu tsungli vallutamist kodo jõudsõ, näi, et olli hindäle pükse, hammõ ni hiu-

sidõga sãlgã palotanu verevã joodigupãivitüse. Pããlt tuu olli saanu hirmsa pããvalu ni umbõs 20 villi egã varba kotsilõ. Lissas tull järgmädsel hummogul vällä, et ma olli saanu purra määndsegi tundmalda moskiito käest ja üüse täpilidses lãnnü. Õnnõs lõppi seo lugu häste ja kõrva-tagodsõ olõ-i inämp nii likõ.

A tuust, kuis ma Ladinan argentiinlasiõ ubinakuuki küdsi, näile kaarajaani ja võro kiilt opsi, kirola joba järgmädsen kirän.

Nos vemos!

Vokk inne ja perän kõrdategemist.

Koolitaja Roosi Julika (verevä kampsiga) näütäs Solmanni Janikalõ (sinidse kampsiga), kuis vokki kokko säädi.

OJA VILVE PILDI.

Käsitüülidse teivä vokkõ kõrda

RAHMANI JAN

Võromaa käsitüülidse teivä minevä kuu katõpäävälidsele koolitusõl kõrda kümme vokki ja plaanva no langa ketrama naada. Koolitust vidi Pärnumaa koolitaja Roosi Julika, kiä om juhendanu pia 100 voki kõrdategemist.

«Huvi säändse koolitusõ perrä tull' Vahtsõliina käsitüüliidsi puult,» seletäs Vana-Võromaa käsitüükogo vidäjä Oja Vilve. Eesti rahvakunsti ja käsitüü liidu liikmil om egä aastak võimalus telli liidu kaudu üts

mentorkoolitus ja säältkaudu löüdsevä Võromaa käsitüülidse voki kõrdategemise koolitusõ pakja.

Ku Oja Vilve Võromaa käsitüüliidsi hulgan vällä kuuluf, et sääne koolitus om tulõman, olli paari pääväga kõik kotussõ kinni pantu. «Koolitus oll' mõtõld katsalõ inemisele, a meil tull' kõrraga kümme huvilist. Önnõs oll' koolitaja Roosi Julika nõun kõik kümme uma hoolõ ala võtma,» seletäs Oja Vilve.

Käsitüülidse tulli ummi vokkõga, minkast mõni oll' väega katski, mõni jäl kõr-raligumb. Edimädsel pääväl võeti kõik voki jupõs valla-

lõ, puhastõdi ja vahatõdi är. Üüses jäeti voki kuioma. Ku mõni jupp oll' puudu, tetti tuu kipõstõ mano. Tõdõnõ päiv lätõ vokkõ kokkopandmisõ ja tüü-kõrda säädmise pääle. «Voki panti tävveste tasakaalu, et nüür ilosalõ pääl püsünü. Tuu võtsõ peris pallo aigu ja mi kutsõmi tuud peenhäälestüses. A lõpus saiva nigu vahtsõ voki,» seletäs Oja Vilve.

Eräle kitt tä koolitusõ vidä-jät Roosi Julikat, kiä mõistsõ kõik ilostõ selges tetä ja hoitsõ osaliidsiga pikkä miilt.

Üts koolitusõl ütlenlööjä oll' rõivakunstnik ja käsitüüline Solmanni Janika. «Mu vokk uutõsõ putitamist joba mitu aas-

tat. No tull' hää juhuse kätte,» seletäs tä umma ütlenlöömist.

«Mul hindäl oll' logo voki-ratas, ekämuudu katski. No sai kõik ilostõ kinni liimitüs ja tarvilidsõ jupi tettüs. Sai saagi, puuri, liimi, plommi. Koolitajal olli tähtsä tüüriista ütlen ja tä mõistsõ hääd nõv-vu anda,» kõnõlõs Solmanni Janika koolitusõl tettüst tüüst.

Midä sis Janika kõrran voki-ga edesi plaan tetä? «Tii langa. Önnõs mõista veidükese kedrada kah. Uma lamba villa tahas iks esi langas tetä, mitte suurdõ vabrikulõ viiä. Et ei kae õdakidõ telekat, a ketra langa.»

Ketramisõhuvi om ka kõi-

gil tõisil koolitusõl käüjil. «Kõik nuu, kes voki kõrda teivä, tahtsõva jakus ka ketramiskoolitust. Lepsemi niimuudu kokko, et järgmäne kevväi, ku mul om võimalus jäl mentorkoolitus telli, proovi saia katõpäävädsse ketramiskoolitusõ,» kõnõlõs Oja Vilve plaanõst.

Ütest asast om nii Oja Vilvel ku Solmanni Janikal tsipa hallõ kah. Kõik koolitusõst ossavõtja olli naasõ, a voki parandaminõ om sääne tüü, midä võinu rohkõmb mehe tetä. «A vast om asi tuu, et naisil om vaia seo tüüriist kõrda saia, hädä nõud,» lööd Solmanni Janika.

Prinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimmi periolõmisõst ja tähendüsest.

Kolk

Seod nimme kand Eestin 622 inemist. Hingelugõmiisi per-rä panti nimi 33 mõisan, a vôi olla, et om viil üksikit nime *Kolk* saamisi hingelugõmisõ nimekujust *Kolga* (242 kand-jat). Prinimme Kolga parhilla pututa ei jõvva.

Mõnikõrd kirutõdi ka *Kolk*, a näütüses Saru mõisa Kolk kirutõdi hingelugõmistõ koguni *Kolg*.

Saarõmaal oll' nime pandmisõ kotussit viis, Mulgimaal kats ja Põha-Villändimaal neli, Tartu-maal säidse, Võrumaal katõssa. Põha-Eestin oll' kotussit veidemb: neli Virumaa mõisat, kats Harju- ja üts Järvamaa mõisa.

Võrumaal panti Kolk joba 1809 Erästvere ja Koorastõ mõisan. Erästvere suguvõsa oll' suur ja 1816 oll' Erästvere nimi levinü ka Vana-Piigandi mõisalõ. Põlva kihlkunnan Vana-Koiola Vanankülän panti *Kolk* Tolga Piitre Juhani lõ perrega ja ullveli Adolõ. Sääs sõs Tolk > Kolk.

Rõugõ kihlkunnan panti *Kolk* Vahtsõ-Kasaritsa mõisa Palomõtsa külä mitmele perrele, kiä olli Sibula Hanni perrätulõja. Haani Kolk tull' Plaani kandi Naha küläst. Rõugõ mõisa Kolk panti Matsi külän ja säält peri mõisa kangru perrele.

Urvastõ kihlkunna paigapääl-line Kolk om peri Vana-Antsla

mõisast, a siin om ka Kanepist ja Mulgimaalt sisse tuudut nimme.

Harglõ kihlkunna häste tunnõt Kolk om nime saanu Saru külä Tammi talun. Kiränik Kolga Raimond, kinkal om täämbä 30. surma-aastapäiv, om säält talust peri. Sõski tulõ Harglõst ka üts tõnõ Kolk. Mõnistõ mõisa lhtõ külä Tiidu talun om hingelugõmisõ perrä pant saksa nimi *Winkel* 'nukk'. Keriguramatun om *Winkel* kasti sisse tõmmat ja är tõlgit: *Kolk*. Kolga nimega lätõ tuu suguvõsa edesi Tsooru mõisalõ Rõugõn.

Päämine sõna nime alussõs oll' muiduki *kolk*: *kolga*, miä tähendäs 'nukk, tsopp, jõõ käärd vai hainamaa jõõ käärun, kõrvalinõ kotus'. Säänest tähendüst om häste tunnõt Võru- ja Tartumaal nii Põha-Villändimaal. «Välimäst kutsuti nukk, sisemäst kolk,» üteldi Harglõn. Muial om pilt kirivämb. Om jo teedä, et mõnikõrd käenetäs nimme Kolk: Kolgi. Näütüses Saarõmaal Kaarman om *Kolk* pant Elme mõisa Võhma külä Sepa talun. Vast sõs hoobis sepä kolkmise perrä? Mulgimaal Helmen omma Ritsu talun pantu nime *Kolk* ja *Pehme*. Sääs võissi jo tähendus hoobis 'kalg' olla? Mitmal puol tundus ollõv viil nii, et *kolk* võisõ tähendä 'kolakas'. Tä vôi tähendä ka mitmit asju linatüü vai hobõsõriistu man. *Kolk*: *kolgi* om jo ka Võrumaal tuu puu, miä käi katõ otsaga trenke külge ja kes-kest konksiga hobõsõvedru vai ägli külge.

SAARÕ EVAR

Sipa Kalju.

Juttõ Võro liina Paju huulidsa päält

1935. aastagal Võrol sündünü Sipa Kalju (Kalju Sipp) om kirja pandnu kildakõisi kõnõl-duist juttõst ja hindä mäleh-tüisist.

Alostus eelmädsen Uman Lehen.

Suvi 1940. Viieaastanõ Kalju tuvvas pääliinast mitmõs kuus vanatädi mano. Tä käi Juudipargin järve veeren. Mõnikõrd tulõ sinnä kastiga ijätüse müüjä, kink käest saa osta 5 sendi iist vahvliijätüse. Miilde jääs Kreutzwaldi huulidsa munakivne päält hobõsõvangõrdõ ravvutõduisi rattidõ kõva põrrin. Poiss nakkas võro kiilt kõnõlõma ja unõhtas eesti keele. Sügüse koton Nõmmõl ütles esä imäle: «Mi ei saa inne kohe-ge küllä minnä, ku poiskõnõ om võro keele kõnõlõmisõ är lõpõtanu.» Pikäpääle lätõ poiskõnõ tagasi tafnalasõst

esä keele pääle, a latsõpõl-võn opitu jääs miilde.

1940. aasta 15. hainakuu. Kalju näge, et Paju huulidsa üte maja külän lehvüse kõrvuisi tutva sinimust-valgõ ja verrev lipp. Pidi olõma valimiisi päiv. Mõni pelgäs, et seo om perämäne kõrd, ku umma lippu näemi. Ku tulõ kodo sõita, haard Emmi sumadani ola pääle ja mindäs õkva üle suu turbast jalgrata pite raudtiijaama Pihkva-Tafta üürongi pääle.

Suvi 1941. Saksa okupant jõud joba Võro lähküle. Piiretüsefabrigu hääd kraami ei jõuta inämb är vitä. Vainlasõlõ tuud jättä ei vôi, nii lastas piiretus Juudipargi viirisehe kraavi. Liinarahvas tormas anomidõga, ka latsõ-vannõga sinnä. Mõnõ lääki-i är, jääse kraavi viirde moro pääle larmama.

Sõa-aignõ suvi. Ainus võimalus Taftast Võrolõ sõita oll' hanki luba ja sõita kitsarüüpmelidse rongiga, midä kõnnõkeelen kutsuti «suss», Pärnulõ. Säält edesi Mõisa-küllä ja Valka ja läbi Lät. Nii trehväs Kalju edimäst kõrd välämaalõ ja kuuld läti kiilt.

Kuis nägi vällä tuu rong, miä Võrolõ sõitsõ, olõ-i meelen.

Suvi päält sõta. Kalju om jälleki Võrol. Mindäs ütlen vana-tädiga Jüri (vai om joba Lenini?) huulidsa poolõ. Lämmi suvõpäiv, leevätehassõ aknõ

omma vallalõ. Huulidsa pääl om tunda makõt hõngu. Aknõ pääle tulõ Kalamehe Linda ja and lämmä vormileevä. Õkva murdas tükü ja pistetäs suuh-tõ. Värskelõ küdset «lehmä-keeks» om hää!

1950. aastidõ suvi. Emmi eläs no Paju ja Kreutzwaldi huulidsa nukapäälidse katõkõrdsõ puumaja väikun tarõn. Kalju mahus siski sinnä mõnõs pääväs. Vanatädi and latsõlõ uma sängü, esi maka porman-du pääl. Maja takan om egäl elänigul uma aialapikõnõ, miä õigõ pia matõtsas asfaldi ala ja majakõsõ asõmõlõ ehitedäs «korghuunõ».

Ütsäkümnenä. Vahtsõst vabas saanu Eesti tolli-ammõtnik Kalju käi tüü per-räst kagupiiri pääl ja suvõl Võrol haudu kõrda tegemän. Paju huulidsa pääl om iks viil hää vanno aigõ miilde tulõta. Juudipargi puu omma suurõs saanu, järveviir kaõs tävveste kinni kasunu.

Suvi 2021. Taat Kalju om Võro surnuaian haudu hoit-man ütlen mõnõ perreliikmõga, noorõmb noist tütrõtüt-tütär Marlen. Perekunna Hank malmristiga havvaplat-si man ütles taat tütrigu-lõ: «Tan puhkasõ mu taat ja memm, kink sünnüst om müüdä länny 170 aastat. Sa olõt näist kuvvõs põlvkund.» Kas tulõva siiä haudu kõrda tegemä ka järgmädsõ, ku mu põlvkund om länny?

Kallõndri

Võro- ja eestikee-line sainakallõndri 2023. aastagas

Aastagalõpp joba paistus ja om aig naada hindäle tulõvaas-taga kallõndrit kaema. Võro-kõsõ heng taht iks umakeelist kallõndrit ja tuud pakk Võro instituut ka tinavaasta. Vahtsõ kallõndri saat osta e-poodist Uma Puut. Valikun om mitmõ teemaga kallõndriid: pühä-kotussõ, käsitüü, sann – kõik iks Vana-Võromaaga kõüdedü.

Kallõndri aorehkendämi-se jaon omma är nimmadu võrokõisilõ tähtsä pühä ni tähtpäävä, kõik riiklidse pühä ja lipupäävä, käänpäävä ja kuu käumine taiva pääl. Egä kuu lõpun om mõtõlusõs üts võrokeeline umbõtark vai sõs krutskilinõ ütëlüs.

E-poodist saat kallõndrit ka telli. Sõs om kallõndrin aastagatsõõri pääle üts pilt, mille saa poodin pakutuisi pil-te hulgast esi vällä valli vai sõs hoobis uma meelüspildi vällä kävvü. Ku tahat osta suurõm-ba hulga kallõndriid, olõs hää telmine e-poodi kaudu aigsahe är tetä. Kallõndridõ tegemine päält telmist võtt aigu kats-kolm nädälit.

Katskeeline sainakallõndri om põnnõv kingitüs nii umilõ ku võrokõisist sõprulõ – sõs saa süä tsälkä ja aigu om!

Võro- ja eestikeeline saina-kallõndri passis sainu pääle üle Vana-Võromaa: nii tüü-kotussin, koolõn-latsiaidun ku ka võrokõisi kododõn. Asotu-sõ ja ettevõtte saava telli uma asotusõ vai ettevõttõ pildiga kallõndrit ummilõ tüütäjile jõulukingis – säänest katskee-list kallõndrit muialt ei saa.

Kallõndri tegemist kõrraldas Võro instituut. Sainakallõnd-rit saa osta ja telli Võro ins-tituudin (Tarto 48, Võro) vai e-poodin Uma Puut. Näüdüse ja täpsä teedüs om üllen e-poo-din: umapuut.ee.

Inämb teedüst saa küssü:
Tuuli Abel
tel 782 8750
e-post tuuli.abel@wi.ee

VÕRO INSTITUUT

Esimuudu märdipäiv

ORASSONI RAE-ADIINA

Luudus iks hoolitsõs taivaalotsidõ tsirkõ ja maapäältside eläjide iist. Önnõ inemine om tuu, kes tsurk pallo är. Jummal ega luudus ei nuhtlõ kedägi, inemine esi nuhtlõs hinnäst.

Mullõ miildus, ku mu ümber elo kiis: tsirgu tsiristäse, hähn põristas ja pasknäär rüük keväjä nigu kiimah kass vai tege kõtulõ puuossa pääl õrna hellü. Keväjä tege kurvas kuldnokipoigõ rõõmsa helü, ku nä pesäst vällä lindasõ. Sis tiiät, et kevvai om sedäkõrda läbi.

Süküs tulõ hingiaoga. Tsirgu lääva kavvõlõ maalõ, päävä omma lühkese ja halli. Hinge roitva ringi ja luudus om kah andsak.

Minevääasta märdipääväl varra hummogu hiitü üles tuu pääle, et kiäki rabisf. Kas mardi tulliva santma? Kell olle neli, mõni minot üle. Üt-tegi hellü inämp es kuulõ, a unõ vei är.

Hummoguvalgõ töie rabinalõ seletüse: viil lännü õdagu saisõ aida otsah vana jämme haav, a nüüd olle tä pikäle maah, ladvatsa tammõkõsõ üsäh.

Jo mitu aastat olle märke nätä, et haavaga om halvastõ. Aidahafast lätõ tä katõharolidsõs. Järvepuulnõ naas är kuiona, lehti olle hõrrõlt ja tüve pääle kasvi siini. Kui-

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

võмбаhe harro ragosi väiku kirrivhähn hindäle pesamulgu, nii tä säääl aastit elli. Hää kaia näide elävät toimõndamist. Hähnä teivä töösõgi mulgu, a tuuga tulle kuldnokkõga jagõlõminõ. Edimäde kuldnokipaari käevä haavalatva laulma, vahel ka madistiva, et kes tuu pesäkõtusõ hindäle saa.

Haav olf üts kõgõ korgõmp ja jämmemp puu mu elämise man. Tormiga pidi ette kaema, säält pudõni iks ossõ. Keväjä,

ku häitsi, sis külbse pehmit karvatsit «hussõ» kah. Olõssi seogi kevvai nii tennü.

Ma käve pääväst päivä tuu puu mant müüdä. Luudus hoiõ är, et puu murdu üüse tasadsõ ilmaga. Es tulõ tarõ, aida ega sanna pääle. Eesti kõgõ korgõmp katai kah säälsamah. Önnõ noorõ tammõ paar ossa võtte ütē.

Aidaotsah puiõ vahel om nüüd suur tühi mulk. Ei tiia arvatagi, kupallo hingi jäi kodolda. Kuldnokk saa keväjä aidaotsa pesä-

paku, a kohe lätõ hähnäpaar? Juuri vahel om kellegi lämmi ja kaitstu pesä, timäl om katus lännü, saina (tüvi) omma viil püstü. Tüve seeh või viil kedägi olla. Tialadsõ käävä hoolõga uurmah ja päävafolda jäänü sitikit korjamah.

Süämeh om kurbus, et haava inämp ei olõ, a aiteh, et tä olõmah olf! Üts puu külh, a ku pallo hingi säääl aastakümnide pääle ummi elopäivi müüdä saate.

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Tossu Tilda pajatus

Pildiga sportlasõpilet

Võro sportlasõ omma iks läbi ao häid tulõmuusi näüdänü. Umaaignõ spordikooli juht Neeme Harri tahtsõ väega, et Võro latsõ iks kõgõ võistluisil käünü.

Ütskõrd tullf kõrraldus, et sportlasõpiledi pääle tulõ panda umanigu pilt. Harri käskse nuuril kipõstõ pildistjä manominnä, muido ei lasta võistlusõlõ.

Mu lellepoig Rein olf sis viiendän vai kuvvõndan klas-sin ja tegi suusahüppit. Võistlusõni olf puultõist päivä aigu, mis tähend, et pildiga olf kipõ.

Võrol tüüt tuulaol viil vanõmba põlvõ kipõ-piltnik Kepniku Ida. Nä olli varramba ütēn töösõpoolõ Aleksandriga olnu tunnõdu piltngu. Aig olf län-nü, a Ida tekõ pilte iks ummi

vanno massinidõga. Ja tä lubasi nüüd kah Reinu jaos pildi järgmadses pääväs valmis saia.

Ku Rein pildile perrä lätõ, istõ Ida lavva takan ja käskse täl karbist pilti otsi. Poiss kai karbi läbi, es lõvvä. Ida käskse viil hoolõga otsi. Peräkõrd tundsõ Rein üte hudsudsõ pildi päält uma kruudilidsõ hammõ är. Ja hiussõseitli olf kah tsipa tutvva.

Poiss vei pildi Neeme Harri kätte. Harri võtsõ pildi peo pääle, kai ligembält ja kavvõmbält ja sis ütēf: «Ma ei saa arvo, olõs nigu 60aastanõ vanamiis tan pildi pääl.» A midägi es olõ tetä, pilt liimiti piledi pääle ja lüüdi pitsat kah pääle.

Perän võistlusõl tullf vällä, et es küsü kiäki sportlasi käest tuud pildiga piletit nätä.

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Viis aastat vahtsit valdu

Ma kuuli raadiost, et vald pidi umma sünnüpäivä. Ja sõs järgmäne päiv pidi jälki vald sünnüpäivä. Ja sõs viil. Peräkõrd tullf vällä, et sünnüpäiv om nii Võro vallal ku Rõugõ vallal ja tõisil valdul kah. Üle Eestimaa tähistäse valla umma viiendät sünnüpäivä, selle et pääle valdu kokkopandmist omma kõik vahtsõ valla ütevannudsõ.

A kuiki valla omma üte-vannu, olõ-i nä üttemuudu nigu mitmigu latsõ. Ka sünnüpäivä

peeti iks esimuudu. Rõugõh käüti kimmähe sannah, a Võro vallah tetti suvõst saadik küdsämise võistluisi. Välästuult paistus kõik illos ni suurõmba valla omma rikkamba. A inemiisi jaos omma vald ja ammõtnigu kavvõs jäänü. Ku inemisel om kõik häste, olõ-i tälle vallaamõtnikkõ vaiagi, a mõnõ tundva iks puudust kodoligidädest abist. Pelädä om, et pia lätõ Võro vald liinaga kokko, sõs saa jo Setomaast Antslani Võro liina pite sõita.

MUDA MARI

PILDI TSEHKEND SAARÕ HIPPI

Ristsõna

Midä ütles vanaesä latsõlatsõlõ?

Vastus saada Umma Lehte e-maili info@umaleht.ee pääle vai telefonisõnomiga numbri 5692 2841 pääle. Vastajidõ vaihõl loositas vällä raamatkallõndriid «Võro-Seto tähtraamat 2023».

Ristsõna tekõ FASTRÕ MARIKO

INESK. POLIITIK PN+EN	ABC KIRÄ-OPPUS	EESTI VABA-RIIK	SÜKÜS-KUU TÕISILDÕ	NUTAN VÕRO K	URAA	MINO VÕRO-MAA	AIakraami KASUMISÕ KOTUS	VÄÄVLI	AKTUAALNÕ KAAMERA	Fm
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	AKTSIA-SELTS
					KEELE-TIIDLÄNE JOHANNES... VINNE K ASÕSÕNA					PUU
		MOLÜBDEEN				AASTAK				TÜTÄR-LATSÕ EDENIMI
		HÕIGAHUS								LAULJA ... KAIT
		VALLUS		IMÄ EESTI K						
		KAALIUM								PATAREI SUURUS
		KONTROLL-TUULÕVI LÄD. K				P,R,...,T				
		SINA			VW OM ... AUTO					
	JUUT OKEI				EELEKTRI-SALVÕSTAJA IISPÄIV	BRITISH PETROL	AADU, ÄLIS			JAH JA ...
				...MENT SU...						KOTUS RÕUGÕ VALLAN, ELLÄI
		VÕRO K SIDESÕNA KALMER, OSKAR		URMAS	OTÕM... KIRUM...				MARI HAPASNIK	

Tii är ristsõna! Vastussõs saat teedä üte maranime.

Latsilõ

Vastus saada üte nädäli joosul meiliaadressi pääle latsinukk@umaleht.ee vai postiga: Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro.

Vastussõ mano panõ kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

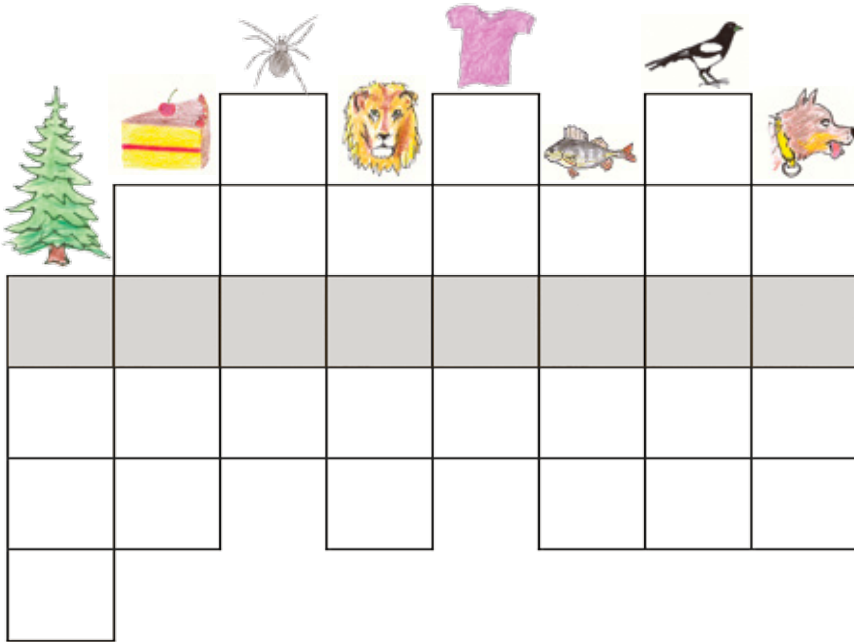
Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit välläandit.

Latsinukka tugõva Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevää kõrra vastus: MÄRDIKUU.

Avvohinna saava PEDAKU RICO Lähelt ja KÄISI UKU SAMUEL Tsirguliinast.

Telli Uma Leht!

tellimine.ee/umaleht,
tel 617 7717.